

Вапнярчук В. В.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ

Доказування, представляючи собою різновид пізнавальної діяльності з притаманними йому відмінними особливостями відносно процесу пізнання загалом, здійснюється певними засобами. Єдиного розуміння і визначення поняття засобів доказування у кримінальному провадженні в юридичній літературі немає. Так, до них, в «бу-

денному», не науковому розумінні, можна віднести все, що сприяє здійсненню доказування, за допомогою чого формується і досліджується правова позиція суб'єкта доказування. Однак в такому контексті, на наш погляд, мова йде про будь-які засоби пізнання, а не доказування. До останніх же, вважаємо, відносяться лише ті, які обумовлюються особливостями пізнання при доказуванні.

Сучасний законодавець не визначає, що саме потрібно розуміти під засобами доказування, через що це поняття трактується неоднозначно і є предметом наукових дискусій. Загалом же, думки вчених-процесуалістів про засоби доказування можна об'єднати в декілька підходів.

Одні вчені вважають, що засоби доказування – це докази. Так, наприклад, В. Я. Дорохов відзначає, що смислове значення терміну «засіб доказування» означає те, з допомогою чого здійснюється доказування, тобто «доказ» [1, с. 212, 213]. Інтерпретація цієї точки зору була різноманітною в залежності від розуміння сутності поняття доказу. Тому під засобами доказування прихильники цього підходу розуміли: а) джерела доказів; б) доказові факти; в) відомості про такі факти; г) фактичні дані та їх джерела. Багатополярність висловлених суджень була обумовлена недостатньою розробкою поняття доказу, розділенням його змісту і форми. Не вдаючись в деталі розвитку уявлень про докази, правову і гносеологічну природу яких ми проаналізуємо далі, відзначимо, що, на наш погляд, докази дійсно є засобом доказування, однак не єдиним.

Друга група вчених висловлюється про розуміння під засобами доказування тільки способів отримання доказів [2, с. 22]. Загалом, не заперечуючи віднесення останніх до засобів доказування, вважаємо, що таке розуміння є занадто вузьким, й таким, що не враховує сутності та багатогранності поняття, що розглядається.

Інші вчені обґрунтовують необхідність розуміння під засобами доказування як доказів, так і способів їх отримання (тобто, слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій) [3, с. 5]. Позитивною стороною такого комплексного підходу є недопустимість представлення доказової інформації джерелам і способам її одержання. Крім того, об'єднання вказаних категорій в загальне поняття «засоби доказування» вказує на їх залежність один від одного і супідрядність, взаємоузгодженість і системний характер.

Вважаємо, що такий підхід (на відміну від двох попередніх) є більш правильним. Необхідність комплексного підходу до поняття «засоби доказування» підтверджується також і тлумаченням терміну «засоби». Так, відповідно до Академічного тлумачення словника української мови, під засобом розуміється: 1) прийом, якась спеціальна дія, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; спосіб; 2) те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі) [4, с. 307].

Більш того, вважаємо, що саме з міркувань необхідності комплексного підходу до розуміння засобів доказування, варто підтримати позицію О. В. Левченко, яка вважає, що «поняття «засобів доказування» хоча і включає в свій зміст докази, але є більш емким за суттю, таким, що містить більшу кількість категорій доказового права. До засобів доказування в кримінальній справі відносяться окрім доказів, законні презумпції, преюдиції, загальновідомі факти, результати оперативно-розшукової діяльності. Такий набір засобів доказування дозволяє суб'єкту доказування у справі використовувати доволі великий спектр можливостей досягнення істини як мети доказування») [5, с. 73].

Підводячи підсумок в цій частині дослідження, варто відзначити, що, на нашу думку, при визначенні засобів доказування необхідно використати комплексний підхід, який ґрунтується на лексичному значенні терміну «засіб». З урахуванням цього, до засобів доказування необхідно віднести докази і способи їх одержання, правові презумпції, преюдиції, загальновідомі і визнані факти. Вказані засоби доказування можуть бути розглянуті з позиції системного підходу, оскільки вони зв'язані між собою об'єктивно існуючими зв'язками, взаємообумовлюють один одного і в єдності застосування дозволяють досягти мети кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Дорохов В.Я. Понятие и классификация доказательств / В.Я. Дорохов // Теория доказательств в советском уголовном процессе [изд. 2-е исправ. и доп.] / отв. ред. Жогин Н.В. – М. : Юрид. лит., 1973. – 736 с.
2. Белкин А.Р. Теория доказывания: моногр. / А.Р. Белкин. – М. : Норма, 2007. – 528 с.
3. Рыжаков А.П. Следственные действия (понятие, виды, порядок производства) / А.П. Рыжаков. – М. : Инфра-М, Контракт, 2001. – 137 с.
4. Словник української мови: у 11 т. / за ред. Білодіда І.К. ; Інститут мовознавства АН УРСР. – К. : Наук. думка, 1972. – Т.3: 3-К. – 744 с.
5. Левченко О.В. Система средств доказывания по уголовным делам: моногр. / О.В. Левченко. – Астрахань : АГТУ, 2003. – 364 с.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ
НАУКОВИЙ ЦЕНТР НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ОСОБЛИВОСТІ НОРМОТВОРЧИХ
ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ВИМОГ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»**

5-6 червня 2015 р.

**Херсон
Видавничий дім «Гельветика»
2015**

Редакційна колегія:

Стратонов В. М. – д.ю.н., професор, завідувач кафедри галузевого права, декан юридичного факультету;

Стрельцов Є. Л. – д.ю.н., професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України, вчений секретар Південного регіонального наукового центру НАПрН України;

Казанчан А. А. – к.ю.н., доцент, завідувач кафедри адміністративного і господарського права;

Новікова М. М. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри історії та теорії держави і права;

Зубенко В. В. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри історії та теорії держави і права;

Риженко І. М. – к.ю.н., доцент, доцент кафедри галузевого права;

Гавловська А. О. – старший викладач, помічник декана юридичного факультету.

Відповідальний за випуск:

Стратонов В. М. – д.ю.н., професор, завідувач кафедри галузевого права, декан юридичного факультету Херсонського державного університету.

О 75 Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 5-6 червня 2015 р. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – 200 с.

ISBN 978-966-91600-03-4

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародну науково-практичну конференцію «Особливості нормотворчих процесів в умовах адаптації законодавства України до вимог Європейського Союзу», яка відбулася на базі юридичного факультету Херсонського державного університету 5-6 червня 2015 р.

УДК 340.132(477)(063)
ББК 67.9(4Укр)031.62я43

Зінчук Д. С.	
Значення та різновиди класифікації засуджених до позбавлення волі	124
Клімутін В. О.	
Сутність та цілі праці засуджених у місцях позбавлення волі	126
Король І. Б.	
Визначення спеціальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення діяння, передбаченого ст. 182 КК України, які пов'язані з суспільними інтересами	128
Нікішина В. М.	
Порівняльний аналіз термінів «хабар» та «неправомірна вигода» в кримінальному законодавстві України	131
Павліченко Є. В.	
Кримінально-правова заборона пропаганди культури насильства та жорстокості	133
Старченко Л. В.	
Щодо посилення кваліфікації за злочини, вчинені службовою особою	135
Самілик Г. М., Танцюра А. Ю.	
Кримінально-правове закріплення змішаної форми вини як обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони складу злочину	137
Холявко Ю. А.	
Права засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях	139
Яценко С. О.	
Форми примирення потерпілого з підозрюваним або обвинуваченим у кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві України	142
СЕКЦІЯ 8. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	
Братінов І. І.	
Предмет злочинного посягання як елемент криміналістичної характеристики злочинів наркозалежних	146
Вапнярчук В. В.	
Щодо сутності поняття засобів доказування	148
Вранчан І. В.	
Актуальні питання оцінки доказів, одержаних органами адміністративної юрисдикції з точки зору допустимості	150
Король В. В.	
Особливості забезпечення гласності судових проваджень, які викликають підвищений громадський інтерес	152
Криушенко Л. І.	
Щодо питання класифікації шахрайства в банківській сфері	155
Крицька І. О.	
Інститут речових доказів за законодавством Англії, США та України: порівняльно-правовий аналіз	158